

De aardbeivlinder

Zo zie je hem, zo ben je hem kwijt. En je knipperde alleen maar even met je ogen. Een klein snel bruin vlindertje dat je makkelijk over het hoofd kunt zien: de aardbeivlinder. Vroeger vrij algemeen, maar tegenwoordig niet meer.

De aardbeivlinder komt verspreid over de noordelijke helft van Nederland voor. Er zijn nu nog 18 populaties over, allemaal in natuurgebieden.

Tekst: Daarbij valt op dat hij in uiteenlopende leefgebieden vliegt: van de duinen in Holland, Schiermonnikoog en het Bargerveen tot het laagveen van de Wieden en de droge heide op de Veluwe. Twee populaties springen eruit omdat ze een groot oppervlak bestrijken en er soms ook veel vlinders gezien worden: het Bargerveen in Zuidoost-Drenthe en de duinen tussen Noordwijkerhout en IJmuiden, die we verder in dit artikel de duinen van Noord-Holland noemen. In dit artikel vergelijken we de trend in de grootste twee populaties, waar samen meer dan 60% van de Nederlandse aardbeivlinders vliegt, met die van de overige 16 veel kleinere populaties.

Chris van Swaay,
Tove van der Weerd,
De Vlinderstichting
& **Bram Borkent**
CBS

In het Bargerveen vliegen de aardbeivlinders vooral op de bovenveense graslanden: vochtige graslanden die rond het echte hoogveen liggen. In de Hollandse duinen kan de aardbeivlinder vooral gevonden worden vrij dicht achter de eerste duinenrij waar veel dauwbraam groeit, hier de belangrijkste waardplant. In de rest van Nederland worden de eitjes meestal afgezet op tormentil.

Gelukkig zijn er voor zo'n toch zeldzame soort veel routes waarop hij geteld wordt. In het Bargerveen zijn er in totaal 15 routes waarop minstens twee jaar minimaal drie keer in een jaar aardbeivlinders geteld zijn (eerste jaar is 1995). In de duinen van Noord-Holland zijn dit er 36, vanaf het begin van het meetnet in 1992. In de rest van Nederland zijn er 59 routes.

Kijken we naar de indexen (figuur 1), waarbij de totale aantallen van het eerste monitorjaar gebruikt zijn als referentie, dan zien we dat de aardbeivlinder het in het Bargerveen goed doet, al is de trend over de hele periode onzeker door de grote schommelingen. In de rest van Nederland lijkt de situatie over de jaren min of meer stabiel. Hierbij valt op dat de fluctuaties in het Bargerveen en de rest van Nederland vaak gelijk op gaan: een goed jaar in het Bargerveen is meestal ook een goed jaar in de rest van Nederland. Verder zijn de afgelopen jaren niet goed geweest voor de aardbeivlinder. In het Bargerveen zijn de aantallen zelfs sinds 1996 niet zo laag geweest. Hier kan meespelen dat het Bargerveen steeds natter wordt en de bovenveense graslanden daarmee ook langzaam iets minder geschikt worden voor de aardbeivlinder.

Tormentil in bovenveens grasland in Bargerveen.

Dauwbraam in de duinen. De bamboestok geeft een eiafzetplek aan.

Chris van Swaay

Michiel Wallis de Vries

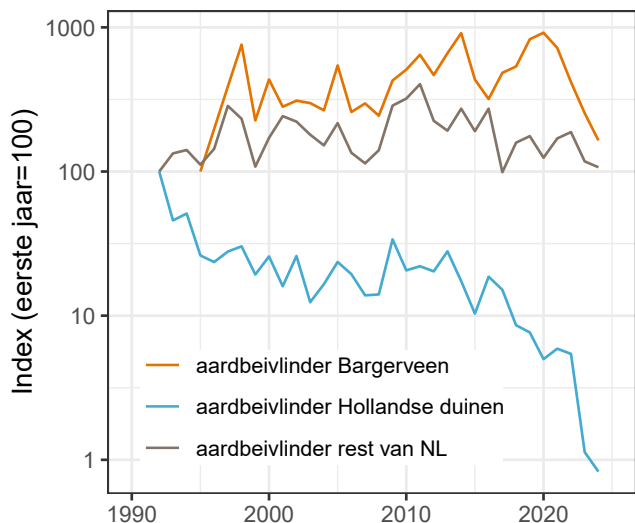

Leefgebied van de aardbeivlinder: bovenveens grasland in het Bargerveen.

Chris van Smeay

Aardbeivlinder.

Figuur 1. Indexcijfers van de aardbeivlinder op log-schaal over de jaren voor twee opvallend grote populaties, vergeleken met de indexcijfers van de aardbeivlinder in de rest van Nederland.

Maar hoe anders is de situatie in de Hollandse duinen? Vanaf het begin is hier een sterk dalende trend, die zich de laatste jaren zelfs nog lijkt te versterken. Inmiddels is de index onder de 1 gezakt, wat betekent dat we hier meer dan 99% van de vlinders kwijt zijn. In dit tempo lijkt het een kwestie van (korte) tijd voor de soort hier verdwenen is.

Wat kan de oorzaak zijn van deze opvallende daling? Wallis de Vries (2025) laat zien dat de aardbeivlinder vrijwel verdwenen is uit de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) door sterke begrazing met damherten. Het vroegere dauwbraamlandschap en de dauwbraamvegetaties bestaan niet meer, bevestigd ook teller Joop Mourik. In het Nationaal

Park Zuid-Kennemerland – dat tussen de AWD en IJmuiden ligt – is de achteruitgang kleiner. Er is hier veel minder begrazing door damherten geweest. Het aantal damherten in de AWD is de laatste jaren weliswaar flink gedaald, en het aantal nectarplanten is de laatste jaren wel toegenomen, maar er is nog steeds maar 14% van het nectaraanbod vergeleken met begin jaren 1990 (Wallis de Vries, 2025). Ook de lage konijnenstand (CLO, 2025), stikstofdepositie en klimaatverandering (hete zomers, wanneer de rupsen moeten groeien, of juist duinvalleien die onder water staan) zullen hun effect gehad hebben.

Al met al blijft de aardbeivlinder een vrij zeldzame vlinder in Nederland. De grote achteruitgang in aantallen in de Noord-Hollandse duinen maakt de soort nog kwetsbaarder. Gelukkig zijn de andere populaties in Nederland vrij stabiel, met nog één grote populatie in het Bargerveen, en een reeks kleinere populaties. Te hopen valt dat de situatie in de Noord-Hollandse duinen snel verbetert.

Literatuur

- CLO (2025). Fauna van de duinen, 1990-2023 (indicator 1123, versie 22, 28 januari 2025), www.clo.nl. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University and Research, Wageningen.
- Wallis de Vries, M.F. (2025). Effecten van populatiebeheer van damherten op vlindertrends in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Rapport VS2025.020, De Vlinderstichting, Wageningen. ●